

Arbetslivskommissionen för chefskap inom produktion, teknisk planering och produktutvecklingsarbete, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för chefskap inom produktion, teknisk planering och produktutvecklingsarbete har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under ”ingen uppgift”/”inte anmält”.

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Specialyrkesexamen i chefskap inom produktion	259	771	367	1 074
Grundexamen i teknisk planering	145	1 477	161	1 535
Specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete	1 327	3 939	1 258	3 878
Totalt	1 731	6 187	1 786	6 487

* Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen.

Reflektioner

Examensdelar som mål/hel examen som mål

Målet för studier i examensdelarna i de examina som hör till kommissionens verksamhetsområde var i regel att avlägga hela examen.

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Trots coronapandemin har det inte skett några betydande förändringar i antalet examina och examensdelar till följs av coronan.

Yrkesinriktade examensdelar, obligatoriska och valbara examensdelar, gemensamma examensdelar

Examensdelar från en annan yrkesinriktad examen erkänns ofta som valbar examensdel för att den studerande ska utexamineras i enlighet med den normala tidtabellen.

Namn på examensdelar har ändrats när examensgrunderna har förnyats. Därför kan det för vissa examinas del vara svårt att jämföra med tidigare år.

Finns det examina och kompetensområden inom examina som avläggs i marginell utsträckning? Vad kan det bero på?

De examina som hör till kommissionens verksamhetsområde saknar kompetensområden.

Anordnande av examina

Aktiva utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare
Specialyrkesexamen i chefskap inom produktion	33	20
Grundexamen i teknisk planering	56	14
Specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete	29	22

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021. Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.*

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Anordnartillstånden har till stor del förblivit som tidigare.

Anordnande av examina

Examina anordnas ganska heltäckande på olika håll i landet.

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

De aktiva utbildningsanordnarna fördelar sig så att de exempelvis för specialyrkesexamen i chefskap inom produktion finns en anordnare med överlägset flest prestationer. I specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete är det vanligt att examen också ordnas som skräddarsydd organisationsutbildning. Dessa skräddarsydda utbildningar har kunnat ordnas tillsammans med samarbetspartner, exempelvis som läroavtalsutbildning.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Anordnartillstånd för specialyrkesexamen i chefskap inom produktion finns ganska heltäckande över hela landet, och det finns även tvåspråkiga/svenskspråkiga anordnare.

Anordnartillstånden för grundexamen i teknisk planering är också heltäckande, och det finns också tvåspråkiga/svenskspråkiga anordnare. Specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete har också geografisk täckning, det verkar finnas två svenskspråkiga/tvåspråkiga anordnare.

Med tanke på tillgången till arbetskraft är det, i synnerhet i områden där det behövs arbetskraft, bra om anordnartillstånd kan beviljas även på andra än de inhemska språken, även på engelska.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov

För specialyrkesexamen i chefskap inom produktion är fördelningen följande:

Arbetsplats och läroanstalt	0,29 %
Arbetsplats	30,1 %
Ingen uppgift	69,52 %.

I antalen ingår inte gemensamma examensdelar, erkända examensdelar, gemensamma yrkesinriktade examensdelar eller lokala examensdelar.

Den uppenbara orsaken till den stora andelen Ingen uppgift är studieadministrationssystemet, där det inte är obligatoriskt att ange platsen för yrkesprovet. Om punkten fylls i eller inte beror på om läraren kommer ihåg det. Man har dock den uppfattningen att dessa studerande till stor del studerar vid sidan av arbetet och därför påvisar sitt kunnande på arbetsplatsen.

För grundexamen i teknisk planering är fördelningen följande:

Arbetsplats och läroanstalt	3,79 %
Arbetsplats	43,86 %
Läroanstalt	40,99 %
Ingen uppgift	11,37 %.

I antalen ingår inte gemensamma examensdelar, erkända examensdelar, gemensamma yrkesinriktade examensdelar eller lokala examensdelar.

Orsaker till det stora antalet som avlagts på läroanstalter kan vara ett litet antal utbildningsavtalsplatser på grund av coronan, examensdelarnas omfattning, som gör det lättare att avlägga avsnitt som delats in i mindre delar i skolan, samt att skolorna har bättre maskiner, utrustning och yrkesprovsmiljöer.

Den uppenbara orsaken till andelen Ingen uppgift är studieadministrationssystemet, där det inte är obligatoriskt att ange platsen för yrkesprovet. Om punkten fylls i eller inte beror på om läraren kommer ihåg det.

För specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete är fördelningen följande:

Arbetsplats och läroanstalt	4,65 %
Arbetsplats	61,39 %
Läroanstalt	0,46 %
Ingen uppgift	33,5 %.

I antalen ingår inte gemensamma examensdelar, erkända examensdelar, gemensamma yrkesinriktade examensdelar eller lokala examensdelar.

Den uppenbara orsaken till andelen Ingen uppgift är studieadministrationssystemet, där det inte är obligatoriskt att ange platsen för yrkesprovet. Om punkten fylls i eller inte beror på om läraren kommer ihåg det.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

Observationer som gjorts vid analysen av medeltalen i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen. För specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete och specialyrkesexamen i chefskap inom produktion är medeltalen för yrkesproven bra, och variationen mellan utbildningsanordnarna är liten. För specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete är medeltalet 4,7 och variationsintervallet 4,4–4,9. För specialyrkesexamen i chefskap inom produktion är medeltalet 4,8 och variationsintervallet 4,4–4,9. I dessa examina avlades yrkesproven i praktiken utan undantag i praktiska arbetsuppgifter i arbetslivet, men påståendet ”De arbetsuppgifter där jag avlade mitt yrkesprov motsvarade verkliga uppgifter i arbetslivet” fick det lägsta vitsordet (4,0).

Vitsorden för yrkesproven i responsen på grundexamen i teknisk planering är inte lika bra, och variationerna mellan utbildningsanordnarna är större. Medeltalet för yrkesproven i responsen var för alla utbildningsanordnares del 4,3 och variationsintervallet var 3,2–4,8. Responsen för en utbildningsanordnare avvek något från de övriga och var 3,2.

** granskningsperioden för studeranderesponsen är 1.7.2019–31.12.2021. Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

I de rapporter om besök som arbetslivskommissionen har behandlat kan man läsa att bedömarna har varit representanter för både läroanstalten och arbetsgivaren och att utbildningsanordnaren sköter introduktionen av bedömarna. Enligt rapporterna från besöken förverkligades också introduktionen. I ett bedömningsformulär som man sett vid ett besök framgick inte tydligt vilken examensdel som bedömts eller vilka av de saker som kommit fram i yrkesprovet bedömningen grundar sig på, så det är möjligt att arbetslivskommissionen kan ha svårt att ta ställning till den ursprungliga bedömningen vid en eventuell rättelse av bedömningen. Dokumentationen bör uppmärksammas för att förverkliga rättssäkerheten.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnande

Utveckling av planerna för påvisande av kunnande och introduktionen skulle främja de studerandes möjligheter att påvisa sitt kunnande i enlighet med examensgrunderna. Det skulle också hjälpa arbetsplatshandledarna att hänvisa den studerande till arbetsuppgifter där det är möjligt att påvisa kunnandet. Intensiv och kontinuerlig kontakt med arbetsplatshandledarna är bra, eftersom den samtidigt skapar en naturlig dialog och lägger grunden för utveckling av utbildningen och bedömningen.

I studeranderesponsen är vitsorden för bedömningarna i alla tre av arbetslivskommissionens examina höga, och medelvitsordet för alla frågor var 4,6. Hos några av de läroanstalter som erbjuder grundexamen i teknisk planering kan man se avvikelser från de i övrigt goda vitsorden, närmast i fråga om de studerandes deltagande i planeringen av yrkesprov och lämpligheten för arbetslivet. På dessa läroanstalter svarade fler än 1–4 på enkäten, så det finns skäl att anta att samplet varit heltäckande. När de studerande inkluderas i planeringen av yrkesprov förbättras deras förståelse även för bedömningsprocessen, vilket ökar nyttan med utbildningen.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Vid ett besök noterades att grunder för yrkesprov annanstans än på arbetsplatser var undantagsarrangemang i samband med coronakrisen eller avsaknad av lämpliga yrkesprovsmiljöer i arbetslivet exempelvis för ämnen i gemensamma examensdelar. Exempelvis 3D-utskrift kan vara en sådan kompetens som inte kan visas på arbetsplatser i brist på nödvändig utrustning och tid. En observation från ett besök är att planen för bedömning kunde uppdateras med en närmare beskrivning av vilka särskilda skäl som finns till yrkesprov annanstans än på arbetsplatser för denna examen.

Generaliseringar om rättelseyrkanden

Kommissionen har inte fått in några rättelseyrkanden att behandla.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Kommissionen har noterat att planerna borde uppdateras. I synnerhet önskades preciseringar av planen för bedömning av kunnande för grundexamen i teknisk planering så att den beaktar yrkesprov som avläggs på distans, preciserar den handledande lärarens roll i att hitta en miljö för yrkesprovet samt närmare beskriver i synnerhet de situationer där ett yrkesprov kan avläggas någon annanstans än i arbetslivet för just den aktuella examen.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Utarbetandet av en PUK-plan i början kan vara utmanande för den studerande, och kräver mycket arbete av handledaren.

I fråga om PUK-planerna kan man till viss del se en missnöjdhet på basis av de studerandes respons. I studeranderesponsen kan man i någon mån se en spridning mellan utbildningsanordnarna. Medeltalen är också annars något lägre jämfört med yrkesproven. Kommissionen har funderat över tänkbara orsaker till detta.

Arbetslivskommissionen diskuterade allmänt att det kan finnas oklarheter i uppgifterna/antalen när det gäller läroavtalsutbildning, dvs. vilken utbildningsanordnare som sänder ut studeranderesponsen då det är frågan om anordnande av läroavtalsutbildning.

Syftet med den personliga tillämpningen förverkligas inte nödvändigtvis, och systemet stöder kumulering av utbildningen till individer. Många arbetstagare som verkligen skulle behöva få utbildning hamnar utanför utbildningen eller söker sig inte till exempelvis yrkes- eller specialyrkesexamen för att utveckla sitt kunnande.

Generella observationer

Det är fortfarande viktigt att uppdatera planerna för bedömning av kunnande, så att de kan fungera som verktyg för lärarna och de studerande samt andra berörda parter.

Under coronapandemin har man kunnat se att elever i grundskolan har kunnat gå miste om perioder för att bekanta sig med arbetslivet, och det kan vara till nackdel och göra yrkesutbildningen främmande för många studerande och personer som överväger sina yrkesval. Organisationer och företag i arbetslivet har inte nödvändigtvis haft någon praktikant under coronapandemin, medan de i normala förhållanden har kunnat ha en stor grupp studerande som bekantat sig med arbetslivet.

God praxis

Som god praxis hos de utbildningsanordnare man besökt ses den handledande lärarens starka kontakt till och partnerskap med arbetslivet. God praxis är också den handledande lärarens roll som stöd för de studerandes personliga utveckling och motivation. Som god praxis nämns också att utbildningsledningen har förbundit sig till att utveckla kvaliteten och arbetslivssamarbetet. Även integrationen av utbildningens kvalitetssystem i dess responssystem är god praxis, som möjliggör snabbare reaktioner på avvikelser.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

Den personliga tillämpningen kräver tilläggssatsningar i utbildningsanordnarnas verksamhet. I fråga om personlig tillämpning bör man också se det utifrån de studerandes val, och hit hör också kritisk granskning av examenssystemet. Som ett exempel tar man upp en situation där en studerande redan har avlagt många examina, från doktorsgrad till andra yrkesinriktade examina, men vill avlägga exempelvis specialyrkesexamen i produktutvecklingsarbete. Man kan inte neka sökande att ansöka och bli antagna, om de uppfyller förutsättningarna för att ansöka och vill avlägga examen. Kommissionen reflekterar över detta närmast ur ett

samhällsperspektiv och med tanke på resurserna, så att man kan säkerställa att även underrepresenterade grupper kan delta och få ett examensbetyg.

Kommissionen reflekterar också över att det med tanke på utbildningens kvalitet samt kvaliteten på yrkesproven och bedömningen av kunnande skulle vara bra om utbildningsanordnarna kunde samarbeta med varandra. Det finns säkert projekt och verksamhet för detta, men reflektionerna kring kvaliteten kunde bli effektivare.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Av examina inom kommissionens verksamhetsområde har endast grundexamen i teknisk planering gemensamma examensdelar och delområden i dem. Avläggandet av studier i gemensamma examensdelar kan medföra utmaningar om det är länge sedan man studerat, i synnerhet för äldre studerande. Enligt kommissionens observationer är det lättare att identifiera och erkänna kunnande när det är fråga om språk, medan det är svårare för andra studier i gemensamma examensdelar. Även integration i yrkesprov kunde vara vanligare, och det skulle vara bra om rutiner för detta utvecklades. Bedömning av kunnande måste utföras av en kompetent bedömare, och detta kan också vara en resursfråga för yrkesprovets del.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

I fråga om grundexamen i teknisk planering har man gjort några observationer om examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet. Datamodellering borde vara en egen helhet på 15 kp. Nu är det ett krav i varje examensdel och mycket svårt att genomföra under en utbildningsavtalsperiod. Hos många företag görs inte datamodeller (trots den nya lagen), eller så får studerande inte göra detta.

För övriga grunder som hör till kommissionens verksamhetsområde kan man säga att de fungerar till denna del.

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

I fråga om grundexamen i teknisk planering har man gjort följande observation gällande förverkligandet av valfrihet i avläggandet av examina: Valfriheten utgör från hurdan utbildningsavtalsplats den studerande får. Alla valbara examensdelar borde fås in under sammanlagt 100 kp.

Behov av tilläggsanvisningar gällande yrkesskicklighetskraven för examensdelar eller sätt att påvisa yrkesskicklighet

I fråga om grundexamen i teknisk planering finns följande behov av tilläggsanvisningar om examensdelarnas krav på yrkesskicklighet eller sätten att påvisa yrkesskicklighet: Det har kommit respons från många arbetsplatser att kriterierna för berömlig 5 är för strikta, och att inte ens bedömare själva uppnår den nivån. (Exempelvis utveckling av företags system/rutiner)

För övriga grunder som hör till kommissionens verksamhetsområde kan man säga att det för närvarande inte finns behov av tilläggsanvisningar.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

I fråga om grundexamen i teknisk planering har man gjort följande observation gällande examensgrundernas funktion: Utan examensdelar som erbjuds lokalt skulle många inte utexamineras. Om en studerande får en utbildningsavtalsplats på en arkitektbyrå, och får avlägga flera perioder där, har examen bara tre helheter som kan avläggas där (arbete inom planeringsprojekt, arbete inom byggnadsteknisk planering och arbete inom utrymmesplanering).

För specialyrkesexamen i chefskap inom produktion är det säkert aktuellt att ändra examens namn på finska. Numera talar man om "esihenkilö" i stället för "esimies" (examen heter tuotannon esimiestyön erikoisammattitutkinto på finska).

Helheter, examensdelar, på 45 kompetenspoäng är för stora. En indelning i mindre delar skulle vara bra. Detta skulle underlätta yrkesprov på arbetsplatser och bedömningen av kunnande. Av denna orsak måste lärarna föra skuggbokföring, och bedömningen av kunnandet blir svårare eftersom helheterna blir för stora. Det finns en risk för att bedömningen av kunnandet sker samtidigt som förvärvandet av kunnandet. Mindre antal kompetenspoäng skulle motivera fler studerande, och de kunde även ivrigt följa hur de samlar ihop kompetenspoäng.

Allmänna observationer om arbetslivsresponsen (enkät för arbetsplatshandledare)

Antalet som svarade på enkäten för arbetsplatshandledare var ganska lågt. Svarsprocenten för grundexamen i teknisk planering när det gällde arbetsplatsperioderna var 47,3 %, och för specialyrkesexamen i chefskap inom produktion och specialyrkesexamen i produktionsarbete gick svarsprocenten ner till omkring 25. Det allmänna intrycket var att de som gav respons enligt svaren var ganska nöjda (svarsalternativen 4 och 5 var vanligast) med läroanstaltssamarbetet under arbetslivsperioderna.

Av enkäten för arbetsplatshandledare kan man dra slutsatsen att enkäten behöver vidareutvecklas bland annat genom att reflektera över metoden för genomförandet (hur man presenterar den, så att samma handledare inte hela tiden får många enkäter från olika läroanstalter) samt göra rapporteringen i Vipunen mer informativ. Man bör också påminna arbetsplatshandledarna om hur viktigt det är att besvara responsenkäten. Som en allmän kommentar kan också sägas att arbetslivsresponsens betydelse för den finansiering som läroanstalten får från UKM åtminstone inte bör minskas, utan att man bör framhäva dess betydelse som kanal för utvecklingsrespons för läroanstalten och arbetslivet.